

انتشارات طرح نو- خیابان خرمشهر (آبادانا)- خیابان نوبخت- کوچه
دوازدهم- شماره ۱۰- تلفن: ۸۸۷۶۵۶۳۴- صندوق پستی: ۷۷۱۳- ۱۵۸۷۵

طرح نو

- فلسفه راولز ● نویسنده: رابرت بی. تالیس ● مترجم: خشایار دیهیمی ● مجموعه نام آوران فرهنگ ● سرپرست مجموعه: خشایار دیهیمی ● دستیار: بهرام اسدیان ● مدیر هنری: پرویز بیانی ● حروفچینی و صفحه آرایی: فرحناز رسولی ● چاپ و صحافی: فرنگار رنگ ● نوبت چاپ: چاپ اول تابستان ۱۳۸۵ ● شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه ● قیمت: ۲۵۰۰ تومان ● همه حقوق محفوظ است ● شابک: ۹۶۴-۴۸۹-۰۸۰-۹ ● ISBN 964-489-080-9

این کتاب ترجمه‌ای است از:

● ON RAWLS ●

Robert B. Talisse / Wadsworth 2001

Talisse, Robert B.

تالیس، رابرت

فلسفه راولز / رابرت بی. تالیس؛ ترجمه خشایار دیهیمی. -- تهران:

طرح نو، ۱۳۸۵.

۱۹۲ ص. -- (مجموعه نام آوران فرهنگ) (سرپرست مجموعه: خشایار

دیهیمی)

ISBN 964-489-080-9

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

On Rawls, c 2001.

عنوان اصلی:

کتابنامه: ص. [۱۷۹] - ۱۸۹.

نمایه.

۱. راولز، جان، ۱۹۲۱-۲۰۰۲. Rawls, John. ۲. عدالت. ۳. آزادیخواهی.

الف. دیهیمی، خشایار، ۱۳۳۴-، مترجم. ب. عنوان.

۲۲۰ / ۰۱۱

ف ۸ / ۲ / ج ۲۵۱

۱۳۸۵

م ۸۵ - ۵۱۴۰

کتابخانه ملی ایران

پیشگفتار مجموعه

باز هم یک مجموعه دیگر؟ این سؤال طبیعتاً پیش می‌آید که پس از انواع و اقسام مجموعه‌ها که از دهه هفتاد منتشر شده‌اند، باز چه ضرورتی برای انتشار یک مجموعه تازه هست؟ و این مجموعه در پاسخ به کدام نیاز منتشر می‌شود؟ و چه فرقی با سایر مجموعه‌ها دارد؟

مجموعه‌های قبلی، هر کدام با محاسن و معایب خاص خودشان، توفیقا و شکستهای خاص خود را داشتند. اما همه در یک شکست مشترک بودند: هیچ‌یک به صورت «مجموعه» خوانده نشدند و در نتیجه کارکردی را که «مجموعه» دارد نتوانستند داشته باشند: یعنی تقویت پایه‌های دانش و فرهنگ عمومی. تک‌تک کتابهای یک مجموعه چون دانه‌های تسبیحی هستند که رشته‌ای از میانشان می‌گذرد و مجموعه‌ها به هدف خود دست نمی‌یابند مگر اینکه خواننده به آنها به همین چشم بنگرد و گزینشی به مطالعه‌شان نپردازد.

نام مجموعه حاضر در اصل *Wadsworth Philosophers Series* است و سروراستار آن دنیل کولاک (Daniel Kolak). هدف مجموعه آشناکردن خوانندگان با مهمترین فیلسوفان و مسائل فلسفی از آغاز تا به امروز است و مهمتر و فراتر از آن ترغیب خوانندگان به تفکر فلسفی و درگیرشدن با مسائل فلسفی. به عبارت دیگر، این کتابها می‌خواهند شوق خواندن، فکرکردن، و آموختن را برانگیزند و هراسی را که خوانندگان معمولاً از «فلسفه» دارند برطرف کنند. با خواندن این کتابها شما فیلسوف یا متخصص فلسفه نخواهید شد، اما اگر خودتان را درگیر بحثهای این کتابها کنید، قطعاً درخواهید یافت که «فلسفه»، آنگونه که تاکنون به ما القا شده است، امری انتزاعی و تجریدی نیست که فقط به کار پراپتت کردن کلام و مرعوب کردن مخاطبان بیاید، بلکه دانشی است که به کار زندگی و پاسخ‌دادن به اساسی‌ترین سؤالات بشری می‌آید و نگاه ما را به مسائل ازلی و ابدی «وضع بشری»، از زندگی روزمره گرفته تا مسائل اجتماعی و سیاسی و روانشناختی، غنی‌تر و عمیق‌تر می‌کند.

کتابهای این مجموعه به زبانی ساده نوشته شده‌اند و اصطلاحات فنی دشوار در آنها بسیار اندک و در حد ضروری است و همین اندک هم، هر جا ضرورتاً به کار رفته، با توضیحی قابل فهم برای همگان همراه شده است. بنابراین خواندن کتابهای این مجموعه نیازی به اطلاعات خاص قبلی و آشنایی با فلسفه

ندارد. اما این بدان معنا نیست که رسیدن به عمق مطلب و درگیر شدن در بحثها به صورت فعال، و نه انفعالی، نیازمند جد و جهدی از سوی خواننده نیست، به عکس، این کتابها فقط زمانی می‌توانند سودمند باشند که خواننده هم تلاش لازم را به خرج دهد.

این مجموعه با نگاه «تحلیلی» نوشته شده است و حتی آثار فیلسوفان غیرتحلیلی یا آثار کسانی که به فیلسوف بودن شهره نیستند با نگاه تحلیلی مورد بررسی قرار گرفته است. نویسندگان کتابها البته نظر خاص خودشان و تفسیر خاص خودشان را ارائه کرده‌اند که طبیعتاً کلام آخر و یگانه تفسیر ممکن نیست. این نکته را خواننده باید در نظر داشته باشد. حتی مترجمان کتابها هم با همه تفسیرهای عرضه‌شده در کتابها موافقت نداشته‌اند.

در ترجمه‌ها سعی شده است همان سادگی و روانی که در کتابهای اصل هست محفوظ بماند و دشواری بیشتری برای خواننده فارسی‌زبان پیش نیآورد. امید آنکه این مجموعه پاسخگوی نیاز طالبانش باشد و به هدفش که تقویت پایه‌های دانش و فرهنگ عمومی است برسد.

فهرست

۱۱	یادداشت مترجم
۱۷	پیشگفتار
۲۳	۱. ملاحظات اولیه: جان راولز و فلسفه سیاسی
۶۵	۲. عدالت انصافی
۱۳۱	۳. لیبرالیسم سیاسی
۱۷۳	۴. پایان سخن: دستاورد راولز
۱۷۹	کتابشناسی
۱۸۹	نمایه

یادداشت مترجم

پیش از این، در سالهای قبل، سه متن دربارهٔ راولز ترجمه کرده بودم. نخست یک فصل در کتاب فیلسوفان سیاسی قرن بیستم، نوشتهٔ مایکل لسناف؛ دوم، دو فصل در کتاب فلسفهٔ سیاسی، نوشتهٔ جین همپتن؛ و سوم، کتاب اولویت دموکراسی بر فلسفه، نوشتهٔ ریچارد رورتی. در آن زمان هنوز با دستگاه اصطلاحی راولز آشنایی کافی نداشتم و در نتیجه در ترجمهٔ اصطلاحات خاص راولز و اصطلاحات عمومی‌تر مرتبط با دستگاه اصطلاحی او دچار لغزشها و مسامحه‌هایی شده بودم. این بار کوشیده‌ام انسجام بیشتری را در معادل‌گذاری دستگاه اصطلاحی راولز رعایت کنم و در عین حال اصطلاحات عمومی‌تر را هم چنان ترجمه کنم که هم با این دستگاه همخوان باشد و هم قابل استفاده در ترجمهٔ متون سایر فیلسوفان سیاسی معاصر. ادعا ندارم که همهٔ معادلهایی که برگزیده‌ام بهترین گزینه هستند،

اما تا جایی که ممکن بوده است انواع معادلها را در موقعیتهای مختلفِ متنی محک زده‌ام. امیدوارم دوستان دیگری هم که در این زمینه قلم می‌زنند و ترجمه می‌کنند به این پیشنهادها به دیدهٔ مثبت بنگرند و اگر در مواردی نقدی بر این معادل‌گذاریها یا پیشنهاد بهتری دارند مطرح کنند، زیرا فقط از راه بحث و گفتگوی مستدل با تجربه‌های متفاوت است که می‌توان به معادلهایی رسید که کارساز و مقبول عموم باشد و توانایی بحث از مقولات فلسفهٔ سیاسی معاصر را به ما بدهد. در زیر فهرستی از این معادلها را با توضیحی مختصر ارائه می‌کنم:

A Theory of Justice

نام این کتاب راولز را پیشتر نظریهٔ عدالت ترجمه کرده بودم، که آشکار است ترجمهٔ درستی نیست، و این بار آن را به نظریه‌ای در باب عدالت ترجمه کرده‌ام، که به نظرم درست‌تر است.

justice as fairness

این اصطلاح راولز را پیشتر به «عدالت همچون انصاف» ترجمه کرده بودم که ثقیل است. دو پیشنهاد آسان‌یاب‌تر به نظرم رسیدند، «عدالت مثل انصاف» و «عدالتِ انصافی»، که دومی را ترجیح دادم. عدالتِ انصافی، به معنای عدالتی است که از جنس انصاف است.

maximin

پیشنهاد قبلی من برای این اصطلاح بیشینه - کمینه بود که

اکنون صرفاً برای ساده‌تر کردن آن را به بیشین - کمین ترجمه کرده‌ام.

original position

این اصطلاح را پیشتر به «وضع اصلی» ترجمه کرده بودم که نادرست است. پیشنهاد جدید «وضع نخستین» است، یعنی همان «وضع صفر» یا در خط شروع، که هنوز هیچ چیزی معین نیست و هر تصمیمی در این وضع می‌توان گرفت.

public reason

قبلاً به «دلیل عمومی» ترجمه کرده بودم که نارساست. معادل پیشنهادی جدید «دلیل همگان‌پذیر» است، یعنی دلیلی که قابل پذیرش همگان از هر نحله فکری «معقول» است.

primary goods, public goods, social goods,...

در این اصطلاحات ترجمه goods به «خیرها» غلط و ترجمه‌اش به «کالاها» ناپذیرفتنی است. در اینجا goods بعضاً جنس مادی دارد و بعضاً جنس غیرمادی. یعنی هم شامل چیزهایی است مثل جاده، پارک، و... و هم شامل چیزهایی است نظیر بهداشت، آموزش همگانی، و... واژه پیشنهادی من «خواسته‌ها» است که در فارسی هر دو معنا را دربرمی‌گیرد (یک معنای «خواسته» همان کالا است و یک معنایش آن چیزهایی که همگان خواهان و طالبش هستند).

unencumbered self

این اصطلاح را قبلاً به «شخص ناجایگیر» ترجمه کرده بودم که هیچ معنایی را نمی‌رساند. پیشنهاد جدیدتر «شخص نامقید» است که فکر می‌کنم در بستر متن مفهوم خواهد بود.

justification

این اصطلاح بسیار پُرکاربرد و با مشتقات و ترکیبات متعدد، با آنکه سابقه کاربرد فلسفی زیادی هم دارد، هرگز در فارسی معادل مناسبی نیافته است. عموماً این واژه و مشتقاتش را با استفاده از کلمه «توجیه» ترجمه کرده‌اند و چون «توجیه» در زبان فارسی بار معنایی منفی هم پیدا کرده است غالباً موجب سوءتفاهم می‌شود. من برای ترجمه این واژه و مشتقاتش از مصدر «روانیدن» استفاده کرده‌ام که معنای نافذکردن، پذیرفته‌گردانیدن، مطاع‌کردن، سزاوارگشتن، رایج‌کردن، سبب رایج‌شدن و... می‌دهد. در نتیجه مشتقات و ترکیبات آن به صورتهای زیر ترجمه شده‌اند:

public justification

روایی همگانی - روانیدن همگانی، روانش همگانی

justify

روانیدن

justified

روا

justificatory force

نیروی روانندگی

justificatory liberalism

لیبرالیسم روایی - لیبرالیسم روانشی

اصطلاحات زیر هم با معادل‌هایشان بی‌توضیح برای آشنایی خواننده در پایان این فهرست آورده می‌شود.

overlapping consensus	اجماع همپوشان
freestanding	قائم به خود
enterprise	سودا
happiness	کامروایی
considered judgments	داوریهای جاافتاده
deliberation	رایزنی
representative persons	اشخاص معرّف
thin theory	نظریه حدافلی
strong theory	نظریه قربه
universalism	شمولیت‌باوری
particularism	افرادباوری
vision	دور - نگاه
tacit	مکتوم
modus vivendi	سازش
common asset	امکانات عمومی
module	پار
veil of ignorance	حجاب جهل

پیشگفتار

این کتاب کوچک مقدمه‌ای است بر فلسفه سیاسی جان راولز. این کتاب هم، مثل باقی کتابهای این مجموعه با در نظر گرفتن نیازهای دانشجویان دوره لیسانس و خوانندگان غیرمتخصص نوشته شده است. بنابراین، فرض را بر این گذاشته‌ام که خواننده اطلاع قبلی از سنت فلسفه غرب ندارد. پس اصطلاحات فنی و شیوه استدلالی را که در غیر این صورت می‌توانست مفید افتد به حداقل رسانده‌ام؛ و اصطلاحات و مفاهیمی را که احتمالاً برای خوانندگان غیرمتخصص نا آشنا هستند به دقت توضیح داده‌ام. خلاصه کوشیده‌ام این کتاب را برای کسانی که نخستین بار است که سراغ راولز و فلسفه سیاسی می‌آیند آسان‌یاب و مددکار کنم. اما این بدان معنا نیست که این کتاب صرفاً کتابی درسی درباره سخنان و عقاید اصل کاری راولز است. خوانندگانی که به دنبال کتاب راهنمای مطالعه راولز یا جایگزینی برای خواندن

خود کتابهای راولز هستند آنچه را که می‌جویند در این کتاب نخواهند یافت و اگرچه من شیوه عرضه مطالب را با در نظر داشتن مخاطبانم تنظیم کرده‌ام، اما این کتاب همچنان محتوای فلسفی گرانی دارد. کوشیده‌ام اندیشه راولز را در بستر سنتی فلسفی قرار دهم که از دل آن برآمده است، و نیز کوشیده‌ام اندیشه‌های او را با توجه به مسائلی مطرح کنم که در پاسخ به آنها تمهید شده‌اند. برای همین، خواننده به‌هنگام خواندن این کتاب قاعدتاً درگیر مسائل فلسفی خواهد شد.

فیلسوفان بزرگ معمولاً می‌کوشند نظام جامعی را طراحی کنند که طیف کامل موضوعات فلسفی را دربرگیرد، اما مهمترین اثر راولز صرفاً به صورت‌بندی نظریه‌ای در باب عدالت و دفاع از آن می‌پردازد، نظریه‌ای که او خود بدان «عدالت انصافی» نام داده است. پس طبیعی است که موضوع این کتاب هم نظریه عدالت راولز باشد. باز، با توجه به مخاطبانی که در نظر داشته‌ام، بیشتر دو کتاب اصلی راولز، نظریه‌ای در باب عدالت^۱ (۱۹۷۱)، و لیبرالیسم سیاسی^۲ (۱۹۹۳) را در کانون توجه قرار داده‌ام. البته راولز، جز این دو کتاب، کتابها و مقالات و رساله‌های مهم و آموزشی دیگری هم نوشته است. در موارد ضروری از این آثار هم نقل‌قول‌هایی آورده‌ام.

درست است که ویژگیهای اصلی نظریه عدالت انصافی را می‌توان آسان و راحت بیان کرد، اما طراحی نوشته‌ای مختصر و

در عین حال واجد ارزش فلسفی در معرفی راولز دشواریهای خاص خودش را دارد. بزرگترین مشکل از این واقعیت برمی‌خیزد که دامنه تأثیر آثار راولز بسیار گسترده بوده است و تفسیرهای فراوانی را برانگیخته است. هم‌اکنون انبوه، یا بهتر است بگوییم کوهی از آثار تفسیری درباره اندیشه‌های راولز موجود است. حتی گذری و نظری اجمالی به این آثار آشکار می‌کند که حتی عناصر ابتدایی دیدگاه راولز همچنان موضوع بحث و جدلهای عالمانه است. پس این سؤالات پیش می‌آید که کدام یک از خطوط تفسیری را باید پی گرفت؟ کدام خطوط انتقادی را باید عرضه کرد و تا چه حدی؟ و آیا اصلاً مقدمه فلسفی قابل اعتمادی بر فلسفه سیاسی راولز می‌توان نوشت؟

وقتی به این سؤالات فکر می‌کردم به این نتیجه رسیدم که مقدمه‌ای به دربخور درباره راولز بایستی حتماً مقدمه‌ای بر سنت لیبرالی در فلسفه سیاسی مدرن و امروزین هم باشد. پس این کتاب را چنان نوشته‌ام که درآمد یا تمهیدی باشد بر خواندن خود آثار راولز و نه جمع‌بندی جامع فلسفه سیاسی او یا تفسیری بر آن. البته بی‌تردید خطوط اصلی نظریه عدالت انصافی و لیبرالیسم سیاسی را با امانت عرضه کرده‌ام و شرح داده‌ام. ترجیح داده‌ام به جای بحث درباره جنبه‌های فنی‌تر نظریه راولز، که طبیعتاً بیشترین مناقشه‌ها را برانگیخته‌اند، و افتادن در دام بحث درباره ظرایف برخی از استدلال‌های گنگ‌تر و

ناشسته نارفته راولز، توجهم را معطوف بستر فلسفی اندیشه‌های او کنم. مثلاً، به مفهوم لیبرالیسم در مقام نظریه‌ای سیاسی با بسط و تفصیل پرداخته‌ام، حال آنکه به جزئیات برهان «بیشین کمین»^{*} راولز، که هر راولزشناسی با دشواریهای آن آشناست، نپرداخته‌ام. به عقیده من، این شیوه، با توجه به بحث و جدلها و مناقشات تفسیری که پیشتر گفتم، بهترین شیوه برای ملحوظ کردن مخاطبان گوناگون است. چون می‌دانستم که برخی خوانندگان دلشان خواهد خواست جزئیات خاصتری از دیدگاههای راولز را دنبال کنند، در سرتاسر کتاب و در یادداشتهای آخر هر فصل ارجاعاتی به نوشته‌هایی داده‌ام که دربرگیرنده خطوط اصلی نقد و تفسیر و جدل درباره این دیدگاهها هستند. برای همین، کتاب فلسفه راولز به معنای واقعی کلمه «مقدمه» است: این کتاب آشنایی مقدماتی با راولز را ممکن می‌کند و پس از این آشنایی، خواننده اگر خواست می‌تواند بحثی عمیقتر را دنبال کند.